Kraków, 12 września 2023 r.

dr hab. Kinga Michałowska, prof. UEK

Katedra Prawa Cywilnego, Gospodarczego
i Prywatnego Międzynarodowego

Instytut Prawa, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

Recenzja
rozprawy doktorskiej mgr Elżbiety Sługockiej–Krupy pt. „Odpowiedzialność cywilna z tytułu nieuczciwych praktyk rynkowych", przygotowanej pod kierunkiem dr hab. Moniki Jagielskiej, prof. UŚ

I. Wybór tematu

Doktorantka podjęła w swojej rozprawie problem badawczy o doniosłości teoretycznej, jak też praktycznej. Włącza się bowiem swoją wypowiedzią w głosy doktryny wskazujące na znaczenie oraz potrzebę zmian w regulacjach prawnych dotyczących problematyki odpowiedzialności z tytułu nieuczciwych praktyk rynkowych. Autorka prowadzi badania skupione wokół problematyki kwalifikacji zachowań przedsiębiorców w kategorii nieuczciwych praktyk rynkowych, godzących w prawnie chronione interesy konsumentów, kwalifikacji prawnej i normatywnych podstaw takich zachowań, legitymacji do dochodzenia roszczeń, właściwego reżimu odpowiedzialności oraz związanych z tym procedur. Analiza poszczególnych wątków pracy potwierdza, że wszystkie w ścisły sposób związane są z tematem i pozwalają na jego wielopłaszczyznowe ujęcie. Mimo dostępnych na rynku opracowań dotyczących kwestii cywilnoprawnej odpowiedzialności z tytułu nieuczciwych praktyk rynkowych, większość ma charakter ogólny i teoretyczny. Ponadto częste zmiany w regulacjach prawnych i niejednolite orzecznictwo sprawiają, że zawarte w recenzowanej pracy świeże spojrzenie z pozycji badaczki – praktyka jest potrzebne i inspirujące. Szczególnego znaczenia nabiera prezentowana dysertacja w kontekście wyzwań stojących przed współczesnym przedsiębiorcą, funkcjonują-

cym w dwóch przestrzeniach – materialnej i wirtualnej, oczekiwań konsumenta i potrzeb konsumenckiego rynku. Rodzi to bowiem dalsze pytania co do uzasadnienia potrzeby i zakresu ewentualnych zmian w regulacjach odpowiadających rynkowym realiom i społecznym oczekiwaniom bezpiecznych warunków zawieraniah umów. W kontekście wagi i aktualności problematyki cywilnoprawnej odpowiedzialności i ochrony konsumenta, jak też podjętego przez Doktorantkę kierunku badań w postaci szczegółowej analizy przesłanek nieuczciwych praktyk rynkowych w tym realnych możliwości oddziaływania i wpływania na decyzje klientów - konsumentów, mechanizmów badania nieuczciwego charakteru praktyk rynkowych, podmiotów chronionych i zarazem uprawnionych do dochodzenia roszczeń, oraz podmiotów publicznych uprawnionych do ochrony praw konsumentów, podstaw, tytułów, przesłanek i funkcji odpowiedzialności, proceduralnych podstaw dochodzenia roszczeń oraz licznych zagadnień szczegółowych, wybór tematu rozprawy należy ocenić wysoko.

W kontekście przyszłej publikacji tekstu rozprawy i potencjalnego kręgu zainteresowanych nią czytelników, może warto zastanowić się czy w tytule nie dookreślić jednak podmiotu – jasno wskazać, że chodzi o cywilnoprawną odpowiedzialność przedsiębiorcy, gdyż dla adresatów publikacji nie koniecznie oczywistym jest zakres podmiotowy regulacji ustawy o nieuczciwych praktykach rynkowych.

II. Założenia badawcze

Jasno sprecyzowany tytuł rozprawy znajduje swoje odzwierciedlenie w nakreślonych we wstępie pracy założeniach badawczych oraz w celu rozprawy. Autorka podkreśla, że nadrzędnym, ogólnym celem pracy jest „*ocena założeń regulacji ustawy o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym w zakresie odpowiedzialności cywilnej przedsiębiorcy pod kątem praktycznego zastosowania*". Natomiast jako cele bardziej uszczegółowione wskazuje po pierwsze potrzebę wykazania, że „*skuteczność ochrony konsumentów zależy w dużej mierze od właściwej implementacji prawa UE, zgodnie z przyjętym sposobem harmonizacji, który nawet w przypadku metody zupełnej może prowadzić do zbyt dużej ogólności lub braku spójności przekładającego się na problemy z wykładnią*". Po drugie „*wykazanie, że odpowiedzialność cywilna przedsiębiorcy ma charakter odszkodowawczy, wynikający z majątkowej natury roszczeń, która to odpowiedzialność może należeć nie tylko do reżimu deliktowego, dotychczas najczęściej wskazywanego, ale również do reżimu kontraktowego*".

Sposób realizacji tak nakreślonego celu ogólnego i celów szczegółowych oparty jest na dogłębnej analizie konstrukcji ustawy o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynko-

wym, wykazaniu jej niedoskonałości w obszarze przesłanek nieuczciwych praktyk rynkowych i wynikających z niej praktycznych problemów w realizacji ochrony praw konsumentów. Kolejnym założeniem badawczym jest problematyka odpowiedzialności deliktowej i kontraktowej (z uwzględnieniem charakterystycznych dla niej cech), odniesionych do regulacji ustawy o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym (w tym w szczególności zawartego tam katalogu roszczeń) oraz kwestii bardziej technicznych jak termin przedawnienia, ciężar dowodu czy problematyka winy. Szczegółowość wskazanych celów i miejscami założonych sposobów ich osiągniecia wynika ze złożoności problematyki ochrony, jej mieszanego charakteru i potrzeby jednoznacznego wskazania różnic których źródłem są nachodzące na siebie regulacje ustawy o nieuczciwych praktykach rynkowych i Kodeksu cywilnego.

Skupione w okuł regulacji ustawy o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym badania dotyczą w głównej mierze odpowiedzialności cywilnej przedsiębiorcy zarówno w aspekcie teoretycznym jak i praktycznym. Stanowią one efekt postawionych na wstępie 14 pytań badawczych, ułożonych od pytań ogólnych do coraz bardziej szczegółowych. Pytania skupione są wokół ewolucji prawa konsumenckiego i kształtowania się regulacji unijnych oraz wewnętrznych dotyczących konsumenckiej ochrony. Kolejne odniesione zostały do ochrony podmiotów objętych regulacjami ustawy o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym, ich legitymacji do dochodzenia roszczeń, kwestii odpowiedzialności cywilnej i konieczności wskazania właściwego reżimu odpowiedzialności, problematyka sposobu interpretacji katalogu roszczeń wskazanego w ustawie o nieuczciwych praktykach rynkowych i ustalenia właściwej dla nich kwalifikacji prawnej, kwestii rozkładu ciężaru dowodu, przedawnienia oraz wskazania praktycznych przeszkód utrudniających osiągnięcie optymalnego poziomu ochrony konsumenta.

Wszystkie pozwoliły na sformułowanie głównej tezy rozprawy: istnienia dysonansu pomiędzy teoretycznym a praktycznym zastosowaniem ustawy o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym, który utrudnia realizację przewidzianych przez ustawodawcę założeń w zakresie uzyskania wysokiej ochrony konsumenta. Tak ujętą należy uznać za całkowicie słuszną. Praktyczną konsekwencją przyjętego założenia jest postulowana w pracy potrzeba ustalenia właściwej dla realizacji założonego celu ustawy konstrukcji odpowiedzialności przedsiębiorcy. W obecnym kształcie dostrzegalne jest raczej ograniczanie a nie zakładane zwiększenie skuteczności dochodzonych przez konsumenta i na rzecz konsumenta roszczeń.

Już na tym etapie można dostrzec badawcze zacięcie Autorki, która sygnalizuje zarówno niedostatki dotyczące aktualnego kształtu ustawy, jak i potrzebę dostosowania przepisów do aktualnych oczekiwań społecznych i codziennej praktyki. Wszystkie założenia pracy potwierdzają przemyślany plan badawczy, który konsekwentnie jest realizowany w poszczególnych częściach pracy. Poczynione założenia znajdują odzwierciedlenie zarówno w poszczególnych rozdziałach zakończonych wnioskami, jak i w podsumowaniu – zakończeniu pracy.

III. Struktura rozprawy

Rozprawa zawiera spis treści, wykaz skrótów, wprowadzenie, pięć rozdziałów, zakończenie oraz bibliografię. W pracy naukowej na stopień istotna jest przejrzystość tekstu. Aby ją osiągnąć warto w przemyślany i uporządkowany sposób podzielić treść, aby przyjęty podział w jasny i logiczny sposób prowadził czytelnika poprzez kolejne etapy założeń badawczych, prowadzonych badań, ich wyników i wniosków autora. Przyjęta w recenzowanej pracy struktura jest jasna i logiczna, a zwięzłe podsumowania poszczególnych rozdziałów sprzyjają utrzymaniu skupienia czytelnika na najistotniejszych wątkach poruszanych w treści rozprawy. Kolejność prezentowania poszczególnych zagadnień jest właściwa, a wywody Doktorantki układają się w spójną i logiczną całość.

We wprowadzeniu Doktorantka odniosła się do przesłanek, którymi kierowała się przy wyborze tematu oraz zwięźle przedstawiła przedmiot pracy. Wskazany tam również został zasadniczy cel prowadzonych badań, którym jest analiza prawnych regulacji dotyczących ochrony konsumentów przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi, z których wynika odpowiedzialność cywilna przedsiębiorcy oraz cele szczegółowe.

Wszystkie pięć rozdziałów odnosi się do zasadniczego tematu rozprawy, przekładając się na wykazanie praktycznych problemów w kwestiach oceny aktualnego stanu prawnego w zakresie ochrony konsumentów i związanej z nią odpowiedzialności przedsiębiorców. Sprzyja temu doświadczenie uzyskane w wyniku wykonywanej przez Autorkę pracy zawodowej i umiejętność praktycznego spojrzenia na badany problem. Zwieńczeniem pracy jest zakończenie, w którym Autorka dokonuje oceny przeprowadzonych badań oraz formułuje wnioski *de lege ferenda.*

Praca wraz z bibliografią mieści się na 370 stronach znormalizowanego druku, gdzie merytoryczna treść rozprawy obejmuje 324 strony. Związana z dość szerokim tematem objętość dysertacji, świadczy o zachowaniu dyscypliny pisarskiej oraz o należytej warstwie warsztatowej pracy, wyrażonej w zestawieniach literatury, ustawodawstwa i orzecznictwa.

IV. Zastosowane metody badawcze

Co do zasady, rolą wybranych dla analizy danego problemu metod badawczych rozumianych, jako powtarzalne i skuteczne sposoby rozwiązania określonego problemu badawczego, jest weryfikacja postawionych tez. Autorka dostrzega ich rolę o czym świadczy nie tylko prawidłowy dobór metod, ale odpowiednie ich wykorzystanie. Uzasadnieniem zastosowania metody historyczno-prawnej jest zawarta we wprowadzeniu i w rozdziale pierwszym analiza ewolucji ochrony konsumentów i proces kształtowania się norm chroniących ich prawa. Dominująca w całej pracy metoda dogmatyczno-prawna posłużyła do analizy i wykładni obowiązujących regulacji prawnych zarówno w odniesieniu do warstwy pojęciowej jak i analizy poszczególnych bardziej i mniej szczegółowych przepisów. Wpływ regulacji unijnych na m.in. pozycję prawną konsumenta uzasadnił sięgnięcie do metody prawno-porównawczej, a dogłębne badania praktyki stosowania aktualnych rozwiązań prawnych uzasadniły potrzebę sięgnięcia do metody empirycznej. Dodatkowo, czego Autorka wprawdzie nie podkreśla, swoją rolę w pracy odgrywa metoda aksjologiczna. Jest ona szczególnie zauważalna w rozważaniach nad przedmiotem przydatności i celowości wprowadzenia ewentualnych zmian oraz ich wpływu na regulacje krajowej ochrony praw konsumentów.

Zastosowane metody badawcze zawarte w poszczególnych fragmentach pracy wymagały dostosowania i rozłożenia w poszczególnych warstwach pracy. Obszerne informacje teoretyczne zawarte zostały w warstwie opisowej, a instrumenty analizy orzeczniczej i praktyki stosowania obecnych regulacji znalazły swoje odzwierciedlenie w warstwie wyjaśniającej. Zastosowane przez Autorkę metody badawcze znajdują uzasadnienie zarówno w temacie pracy, jak i w realizacji wyznaczonych celów. Zasadniczo wszystkie wskazane powyżej metody służyły uzasadnieniu postawionych tez badawczych, umożliwiając sformułowanie wniosków końcowych. Przyczyniły się również do przedstawienia propozycji zmian i praktycznego dostosowania regulacji dotyczących ochrony praw konsumentów, ze szczególnym uwzględnieniem oczekiwań społecznych i praktycznych potrzeb.

V. Merytoryczna ocena treści rozprawy

We wstępie do rozdziału pierwszego i w samej treści tego rozdziału Doktorantka przedstawia zagadnienia ogólne, kształtujące i porządkujące badaną tematykę. W badaniach uwzględniono nierówną pozycję uczestników obrotu prawnego (konsumenta i przedsiębiorcy), przedstawione na tym tle zmieniające się tendencje polityki ochrony praw

konsumenta i ewoluujące „konsumenckie" regulacje prawne. Zwrócono również uwagę na kwestie harmonizacji regulacji dotyczących praw konsumenta. Należy zgodzić się z Autorką iż Polska z uwagi na *„ukształtowane historycznie doświadczenia w zakresie ochrony konsumentów"* (s. 48) jeszcze przed wprowadzeniem ustawy o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym prowadziła prokonsumencką politykę. Wejście w życie kolejnych dyrektyw konsumenckich i związanych z jej wprowadzeniem zmian w wewnętrznych regulacjach prawnych z jednej strony wzmocniło pozycję konsumenta, z drugiej jak podkreśla Autorka spowodowała liczne praktyczne problemy, w tym *„problemy interpretacyjne, w szczególności dotyczące pojęć i zwrotów niedookreślonych"* (s. 59-60). Stan ten oceniany w szczególności w kontekście przyjęcia ustawy z 4 listopada 2022r., i związanych z tym zmian w innych aktach prawnych nie jest mimo pierwotnych założeń korzystny dla konsumenta. Słusznie więc Autorka zwraca uwagę na potrzebę *„unowocześnienia niektórych przepisów dotyczących ochrony konsumentów"*, wnioski te zostały oparte m.in. na wynikach kontroli Komisji Europejskiej i ogłoszonym przez Komisję dokumencie – Nowy Ład Konsumencki. Tak naświetlona sytuacja prawna konsumenta dała asumpt do dalszych zawartych w kolejnych rozdziałach badań. Zawarte w rozdziale pierwszym rozważania mają podwójny, teoretyczny i praktyczny cel, stąd rozważania zawarte w tej części pracy są cenne i potrzebne. Pod kątem przyszłej publikacji warto rozważyć przeredagowanie tytuł rozdziału I, który w obecnym kształcie nie uwydatnia zawartych w nim rozważań i cennych oraz niezmiernie aktualnych uwag dotyczących harmonizacji.

Rozdział drugi poświęcony został zagadnieniom założeń regulacji przeciwdziałania nieuczciwym praktykom rynkowym. Główną oś rozważań stanowią; dyrektywa 2005/29/WE, ustawa o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym oraz orzecznictwo. Jest on istotny dla dalszych badań i poczynionych na wstępie założeń pracy, gdyż z jednej strony odnosi się do istoty i metodologii badań ustawy o nieuczciwych praktykach rynkowych z drugiej stanowi kontynuację rozpoczętego w rozdziale pierwszym wątku problematyki implementacji i harmonizacji, tu oczywiście ukierunkowanego na analizowane w rozdziale drugim przepisy regulacji odniesionych do nieuczciwych praktyk rynkowych. Należy docenić znaczny wkład pracy Autorki, która bardzo rzetelnie przeanalizowała tematycznie związane z badanym problemem orzecznictwo TSUE, co w rezultacie znacznie wzbogaciło treść pracy i dało szerszy obraz pojawiających się na tle badanych regulacji problemów, związanych w głównej mierze z właściwym stosowaniem przez kraje członkowskie dyrektywy. Co więcej analiza orzecznictwa pozwoliła ponadto na cenne uwagi dotyczące dyskretnie przewijającego

się wątku teoretycznego harmonizacji zupełnej. Przechodząc na grunt krajowy Autorka analizuje kolejno ustawę z 2007 r., o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym, jej cel, siatkę pojęciową i wprowadzone w niej definicje. Podkreśla jednocześnie znaczenie i przesłanki miejscami odmiennych w stosunku do dyrektywy pojęć, co w kontekście dalszych badań jest uzasadnione. W dalszej części rozdziału przedstawia zakres podmiotowy ustawy ze szczególnym uwzględnieniem wspomnianych różnic (dyrektywa – ustawa) w zakresie definicji pojęcia konsumenta, pojęcia przedsiębiorcy i znaczenia ustalenia ich prawidłowego statusu, szczególnie ważnego w kontekście odpowiedzialności i dochodzenia roszczeń.

Aby badać kwestie odpowiedzialności z tytułu nieuczciwych praktyk rynkowych konieczne jest wyjaśnienie pojęcia nieuczciwości i wskazanie jej przesłanek. Autorka skupiła się nad drugim z zadań, nie odnosząc się do samego pojęcia nieuczciwości co należy uznać za drobny minus tej części pracy. Natomiast analiza przesłanek i mechanizmów badania sytuacji wystąpienia nieuczciwych praktyk jest rzetelna, szczegółowa z zachowaniem podziału na przesłanki ogólne i analizą praktyk uznawanych za nieuczciwe. Kolejno omawia praktyki wprowadzające w błąd, praktyki agresywne, stosowanie sprzecznego z prawem kodeksu dobrych praktyk czy system konsorcyjny. Autorka zwraca słusznie uwagę, że istotne jest aby przy ustalaniu sytuacji zaistnienia stanu nieuczciwej praktyki rynkowej zachować właściwą kolejność działań ocennych, zwraca ponadto uwagę na zróżnicowane w dyrektywie i ustawie odniesione do tego kryteria. Wszystko to podkreśla złożony charakter klasyfikacji działania w kategorii nieuczciwej praktyki rynkowej i jej znaczenie dla wyników prowadzonych badań, które w sytuacji błędu mogą okazać się nieprawdziwe a zaistniała sytuacja (błędnego sklasyfikowana praktyki przedsiębiorcy) może spowodować daleko idące i często niepożądane konsekwencje w zakresie odpowiedzialności.

Rozdział trzeci skupiony jest na kwestiach kompetencji podmiotów legitymowanych do dochodzenia roszczeń z tytułu nieuczciwych praktyk rynkowych. Stanowi on szczególnie istotny fragment badań, gdyż wynikające na tle art. 12 ustawy o nieuczciwych praktykach rynkowych, sygnalizowane w doktrynie i praktyce wątpliwości wymagały dogłębnego zbadania. Pojawiające się trudności interpretacyjne nie zapewniają bowiem bezpieczeństwa konsumentom, a niejasności co do jednoznacznego ustalenie podmiotów legitymowanych do dochodzenia roszczeń i podstawy ich aktywności, charakter roszczeń - roszczenia prywatnoprawne lub publicznoprawne stan niepewności pogłębiają. Autorka rozpoczyna badania od kwestii ogólnych, odnosi się do konsumenta jako podmiotu prawnej ochrony, wskazując na przysługujące mu skonkretyzowane w ustawie roszczenia, ustalając jego status i sposoby

ochrony jego słusznych interesów. Słusznie zwraca również uwagę na możliwe do podjęcia prywatnoprawne sposoby dochodzenia roszczeń – indywidualny i grupowy. Autorka przybliża konstrukcję dochodzenia roszczeń w powództwie grupowym oraz jego etapy. Zwraca uwagę, że przewidziany w nim wymóg profesjonalnego pełnomocnictwa, udziału rzecznika konsumentów jest w sprawach konsumenckich istotny, gdyż *„praktyka wskazuje, że aktywność konsumentów jest ograniczona ze względu na mniejszy dostęp do profesjonalnej wiedzy"*. Stąd idea postępowania grupowego jest dobrym kierunkiem wzmożenia ochrony praw konsumenta, któremu łatwiej jest później dochodzić roszczeń indywidualnych. W dalszej części badaniom poddane zostały działające na rzecz ochrony konsumentów podmioty publiczne: Rzecznik Praw Obywatelskich, Rzecznik Finansowy, krajowe oraz regionalne organizacje, których celem statutowym jest ochrona interesów konsumentów, organizacje konsumenckie oraz powiatowi rzecznicy konsumentów. Autorka zwraca uwagę, że mimo dość licznej grupy podmiotów legitymowanych, ich zakres aktywności jest ustawowo dość mocno ograniczony. Zwraca jednak uwagę, że aktywność wskazanych podmiotów na rzecz indywidualnych interesów konsumentów może mieć swoje umocowanie w innych, statuujących działanie danego podmiotu regulacjach. Co z punktu widzenia ochrony praw konsumentów i wątpliwości interpretacyjnych ustawy o nieuczciwych praktykach rynkowych jest niezmiernie istotne. Prowadzone w tej części rozważania są przedstawione bardzo skrupulatnie, skupione na przybliżeniu zakresu kompetencji poszczególnych legitymowanych podmiotów i stosowanych przez nich procedur, brakuje natomiast własnych spostrzeżeń i ocen Autorki co do skali ich aktywności, dominujących rodzajów prowadzonych spraw i samej skuteczności podejmowanych działań. Może na etapie publikacji warto byłoby ten aspekt poszerzyć.

Przechodząc do podstawy odpowiedzialności cywilnej z tytułu nieuczciwych praktyk rynkowych – rozdział IV - Doktorantka wychodzi od kwestii ogólnych ustalenia właściwego reżimu odpowiedzialności, co z uwagi na złożoność podstaw i norm zawartych w poszczególnych regulacjach nie było proste. Ich kluczowym zadaniem było bowiem ustalenie rodzaju odpowiedzialności cywilnej z tytułu nieuczciwych praktyk rynkowych. W dalszej analizie opartej o art. 12 ust. 1 pkt 4 ustawy i regulacjach kodeksu cywilnego Autorka wyłoniła przesłanki, które w zależności od reżimu odpowiedzialności dają podstawę do ustalenia podstaw odpowiedzialności cywilnej przedsiębiorcy z tytułu nieuczciwych praktyk rynkowych. Doświadczenie zawodowo Autorki dało również podstawę do analizy szerszego tła ustalania podstaw odpowiedzialności analizowanej na gruncie regulacji karnych i administracyjnych, które pośrednio wpływają na ustalenie odpowiedzialności cywilnej. Ciekawe są spostrzeżenia

dotyczące znaczenia koncepcji szkody przyszłej, która w kontekście odpowiedzialności przedsiębiorcy ma i niewątpliwie będzie mieć istotne znaczenie. To pewien sygnał co do kierunku zmian. O złożoności a zarazem praktycznym wymiarze ustalenia właściwej podstawy dochodzenia roszczeń decyduje ponadto rodzaj (typ) zagrożonego lub naruszonego interesu. Autorka słusznie zwraca uwagę, że *„zasadnym jest aby odpowiedzialność przedsiębiorcy badać najpierw w oparciu o reżim kontraktowy, a gdy okaże się to niemożliwe, wówczas w oparciu o reżim deliktowy"* (s. 252). Natomiast ogólna, chroniąca interes konsumenta zasada, umocniona treścią regulacji ustawy o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym, wskazuje i potwierdza ochronną pozycję konsumenta i przyznane mu prawo wyboru korzystniejszego dla niego reżimu odpowiedzialności. Wszystko to potwierdza ukształtowaną i zabezpieczoną pozycję konsumenta, wzmocnioną tym bardziej, że samo ustalenie cywilnoprawnej odpowiedzialności przedsiębiorcy z tytułu nieuczciwych praktyk rynkowych będzie pochodną wcześniejszych postępowań karnego bądź administracyjnego.

Konsekwencją nieuczciwych praktyk rynkowych przedsiębiorcy jest nałożona na niego odpowiedzialność odszkodowawcza, której bazą jak wykazano w rozdziale IV mogą być zarówno czyny niedozwolone jaki i niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania względem konsumenta. Autorka poddaje analizie zawarty w art. 12 ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym katalog roszczeń przysługujących konsumentowi. Praktyczna trudność na którą zwrócono uwagę w dysertacji i której poświęcono znaczą część rozdziału V sprowadza się do konieczności analizy i porównania grupy roszczeń przyznanych konsumentowi w ustawie, z tymi które wskazane są w ustawie o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji oraz w regulacjach Kodeksu cywilnego. W związku z tym Autorka podjęła próbę udzielenia odpowiedzi na związane z tym pytanie badawcze co do samodzielności i odrębności roszczeń konsumenta wskazanych w ustawie. W odpowiedzi ustaliła, że mimo dostrzegalnej analogii wskazanych rozwiązań, wynikające z art. 12 ust. 1 ustawy o nieuczciwych praktykach rynkowych roszczenia konsumenta są samodzielne, a praktyka orzecznicza poszukująca analogii do innych regulacji, znajdująca potwierdzenie w badaniu licznych orzeczeń sądowych nie jest do końca właściwa, co więcej jak podkreśla autorka *„dowodzi braku pewności prawa"* (s. 313). Należy się z Autorka zgodzić, gdyż badany katalog jest szczególny, zawiera zastrzeżone wyłącznie dla konsumenta rodzaje roszczeń, w tym nowy rodzaj roszczenia w postaci obniżenia ceny, co ewidentnie ma na celu wzmocnienie ochronnej pozycji konsumenta i jego niezależności. Nie oznacza to oczywiście braku możliwości stosowania przepisów Kodeksu cywilnego, ale jako odrębnej od roszczeń z art. 12 ust.1 ustawy podstawy

prawnej. Kolejnym istotnym wątkiem są podkreślone trudności związane z postępowaniem dowodowym, a zastrzeżona jedynie dla praktyk wprowadzających w błąd konstrukcja odwrócenia ciężaru dowodu niewystarczająca. Autorka słusznie postuluje, aby była ona właściwa dla wszystkich wskazanych w ustawie praktyk. Odrębność regulacji ustawy o nieuczciwych praktykach rynkowych dostrzegalna jest również w dostosowanej do specyfiki stanów faktycznych nią objętych - długości okresu przedawnienia. Zastrzeżona na rzecz konsumenta procedura dochodzenia roszczeń, nie wyłącza publicznoprawnej konieczności ochrony interesów konsumentów, a *„rola podmiotów publicznych wydaje się istotna, zarówno w zakresie funkcji prewencyjnych, jak i represyjnych*" (s. 314). Wszystko to wskazuje, że ustawa o nieuczciwych praktykach rynkowych może stanowić bazowy dla ochrony konsumenta akt prawny, a połączona w niej ochrona prywatnoprawna i publicznoprawna daje solidną bazę dla dochodzenia odpowiedzialności cywilnej z tytułu nieuczciwych praktyk rynkowych. Wymaga ona jednak odpowiedniego dostosowania do potrzeb praktyki.

Cała praca jest złożona, wielowątkowa i trudno w ramach z założenia zwięzłej wypowiedzi zdyscyplinowanego recenzenta odnieść się do wszystkich, niezmiernie istotnych i ciekawych zagadnień w niej poruszanych. Niewątpliwie merytoryczna strona dysertacji zasługuje na pozytywną ocenę. Wszystkie zagadnienia analizowane w pracy powiązane były z tematycznym zakresem rozprawy. Na podkreślenie zasługuje fakt, że analizując poszczególne obszary badawcze, Autorka nie tylko sprawnie posługuje się wskazanymi w recenzji metodami, ale też ustosunkowując się do wyników badań, wyraża własne stanowisko w sprawie, formułując równocześnie postulaty *de lege ferenda*. Dodatkowo należy zwrócić uwagę na umiejętność zgrabnego przeplatania się wątków teoretycznych i praktycznych oraz konsekwencji w kontynuacji w ramach poszczególnych rozdziałach wątków przewodnich; przykładowo rozpoczętego w rozdziale I i odpowiednio ukierunkowanego z uwagi na tematykę rozdziału II wątku implementacji i harmonizacji, czy przewijającego się w rozdziałach od I do III wątku harmonizacji zupełnej. Drobne uwagi polemiczne czynione w recenzji w żadnym stopniu nie umniejszają wysokiej ocenie merytorycznej strony rozprawy.

VI. Warsztat naukowy

Język stosowany w tekście pracy jest jasny, komunikatywny i logiczny. Widoczna jest tu sprawność Autorki w posługiwaniu się językiem naukowym, co świadczy o Jej dojrzałości merytorycznej. W pracy nie dostrzeżono niedociągnięć formalno-redakcyjnych.

Wysoko ocenić należy trafny dobór literatury i orzecznictwa, a także sposób ich prezentacji w tekście oraz w przypisach. Doktorantka wykorzystała łącznie 255 pozycji literatury, prawie 200 orzeczeń zebranych w wykazie w chronologicznym porządku. W pracy wykorzystano też liczne akty prawne. Każdy z rozdziałów zawiera bardzo liczne przypisy, co świadczy o staranności i rzetelności Doktorantki, a praca powinna być wzorem do naśladowania.

VII. Wnioski

Recenzowana rozprawa doktorska jest niezwykle dojrzała pod względem metodologicznym, merytorycznym, jak też warsztatowym i w zasadzie trudno wskazać w niej uchybienia czy błędy. Poczynione przez recenzentkę drobne uwagi mają jedynie charakter polemiczny i nie podważają ogólnej, w pełni pozytywnej oceny dysertacji. Całość przeprowadzonych badań i zawartych w pracy rozważań świadczy o rozległej wiedzy Doktorantki i umiejętności samodzielnej analizy zebranych materiałów, w tym materiału normatywnego oraz poglądów doktryny i orzecznictwa. Świadczy też o umiejętności identyfikacji złożonych problemów natury teoretycznej i praktycznej, jak również o umiejętności formułowania własnego stanowiska w sprawie oraz propozycji rozwiązań normatywnych w licznych, spornych w doktrynie kwestiach. Autorka podjęła trudny i aktualny problem badawczy, starannie go przestudiowała i stworzyła interesującą koncepcję wypowiedzi, która z powodzeniem może stanowić głos w naukowej dyskusji dotyczącej problematyki obecnego i przyszłego kształtu badanego zakresu odpowiedzialności cywilnej przedsiębiorcy.

W konkluzji należy uznać, że przygotowana przez Panią magister Elżbietę Sługocką – Krupę rozprawa doktorska pt. „*Odpowiedzialność cywilna z tytułu nieuczciwych praktyk rynkowych*", stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, dowodzi ogólnej wiedzy, jaką Doktorantka posiada w dyscyplinie nauk prawnych oraz, że posiadła Ona umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej, tj. spełnia kryteria określone w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz.U. 2023 poz.742), co uzasadnia dopuszczenie Pani magister Elżbiety Sługockiej-Krupy do dalszych stadiów postępowania w przewodzie doktorskim.

Kinga Michałowska